

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-163>

УДК 658.011.46

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА СКЛАДОВІ

ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE: ECONOMIC CONTENT AND COMPONENTS

Слободянюк Володимир Володимирович

аспірант,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7930-4506>**Slobodyanyuk Volodymyr**

Vinnytsia Vinnytsia National Agrarian University

В статті йдеться про економічний потенціал підприємства, використання якого є основою прийняття зв'язаних управлінських рішень при здійсненні діяльності. Проаналізовано підходи тлумачення поняття «потенціал», «економічний потенціал». Визначено, що в основі потенціалу є використання наявних ресурсів і потенційних можливостей, результати взаємодії яких стають факторами ефективності в досягненні цілей передбачених стратегією розвитку підприємства. Виокремлено складові економічного потенціалу, взаємодія і комплексне використання яких забезпечують досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Узагальнено, що управління підприємством на основі використання економічного потенціалу передбачає врахування факторів впливу на фінансові результати та орієнтацію на мобілізацію внутрішніх резервів активізації виробничо-господарської діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, потенціал, економічний потенціал, суб'єкт підприємництва, ресурси, фінансові результати, стратегія розвитку підприємства.

The article deals with the economic potential of an enterprise, the use of which is the basis for making informed management decisions in the implementation of the activities of business entities. The approaches to defining the concepts of "potential" and "economic potential" are analyzed. It has been determined that the basis of potential is the use of available resources and available opportunities, the results of the interaction of which become efficiency factors in achieving the goals set by the enterprise's development strategy. The following methods were used in the study, including: analysis and synthesis, which made it possible to reveal the essential characteristics of economic potential; analytical grouping method to isolate and structure the main components of economic potential; a method of systematization and observation, through which a factor influencing the effectiveness of entrepreneurial activity is outlined. The generalization of scientific approaches to interpreting the economic content of the category of "economic potential" made it possible to conclude that its comprehensive use is a strategic guideline for the development of an entrepreneurial entity, at the same time, a necessary condition for ensuring effective performance in an unstable and highly competitive environment. The economic potential of the enterprise should be aimed at strengthening its competitive advantages, forming a significant level of production and the validity of management decisions. The approaches to the isolation of the component economic potential, interaction and integrated use, which ensure the achievement of strategic development goals of the business entity, are analyzed. Effective enterprise management based on the use of economic potential ensures systematic consideration of factors that affect financial performance, it is also focused on identifying and mobilizing internal reserves in order to activate production and economic processes and increase the overall efficiency of the business entity.

Keywords: economic security, potential, economic potential, business entity, resources, financial results, enterprise development strategy.

Постановка проблеми. Економічна безпека, будучи ключовою складовою національної безпеки держави, є важливим фактором забезпечення її стабільності та гармонійного соціально-економічного розвитку. На макрое-

кономічному рівні вона включає систему взаємозалежних напрямів, комплексний аналіз і узгоджене врахування яких є необхідними для визначення рівня стійкості та виявлення потенційних загроз для окремих галузей і сфер

економіки з боку внутрішнього та зовнішнього середовища. Рівень економічної безпеки держави значною мірою зумовлюється надійним і безперервним функціонуванням суб'єктів підприємництва. Важливим завданням їх діяльності є формування та ефективне управління економічним потенціалом, раціональне використання якого слугує підґрунтям для обґрунтування і реалізації стратегічних управлінських рішень в складних умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення сутності економічного потенціалу, його оцінки та аналізу, визначення внутрішніх резервів досліджено у працях Балахонової О. [1], Богми О., Ганечко І. [2], Білого М. [3], Гусаковської Т. О., Середи О. О. [4], Крилова Д. [5] та ін., Орехової А. [6], Пілецької С.Т. та ін. [7], більшість яких зосереджують увагу на сутнісних характеристиках та структурі потенціалу підприємства, його ролі в системі економічної безпеки й аргументують необхідність ефективного управління ним.

Так, Балахоновою О. [1] здійснено порівняння понять «виробничий потенціал» і «економічний потенціал», виділено рівні, етапи визначення та основні компоненти економічного потенціалу підприємства і висловлено гіпотезу щодо входження економічного потенціалу на правах елемента в систему більш високого порядку – в «сукупний потенціал підприємства».

У Богми О., Ганечко І. та Лимар В. [2] уточнено поняття "економічний потенціал підприємства" завдяки основним його властивостям, його залежності від економічних ресурсів, зв'язків та резервів. Пілецька С. та інші [7] досліджують питання управління потенціалом підприємств у системі економічної безпеки підприємства, розкривають структурні компоненти оцінки економічного потенціалу із застосуванням проблемно-аналітичного підходу.

Інші дослідники зосереджують увагу на окремих складових потенціалу підприємства. Зокрема, Білий М. [3] досліджує зміст категорії «потенціал», специфічні його риси та результати виокремлення її змістовних ознак, що дозволило сформулювати авторський підхід до розуміння сутності «інвестиційний потенціал» та його характерних ознак. Орехова А. [6] визначає виробничий потенціал «відправною точкою дослідження використовуваних і потенційних можливостей суб'єктів господарювання», який є складним за структурою та доповнюється додатковими складниками. Крилов Д. [5] зосереджує увагу на

структурі та принципах фінансово-економічного потенціалу підприємства, а динамічність категорії пов'язує з активним використанням, що обов'язково має супроводжуватися його зростанням та примноженням.

Незважаючи на значну кількість наукових праць досі не вироблено єдиного підходу до визначення поняття «економічний потенціал», що позначається на складності виокремлення його складових, тому тематика залишається актуальною в контексті аргументації складових та чинників впливу на управління економічним потенціалом підприємства в умовах нестабільного економічного середовища.

Формулювання цілей статті.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методологічних основ трактування поняття «економічний потенціал», виділення його складових та факторів впливу на ефективність діяльності суб'єктів підприємництва в умовах нестабільного економічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства [8].

Сам термін «потенціал» походить від латинського слова *potentia*, що в перекладі трактується як «сила», «приховані можливості», джерело сили або можливостей, що можуть бути практично реалізовані у виробничо-господарській діяльності.

За визначенням тлумачного словника української мови: «потенціал – це сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь резерв; приховані здатності, сили якої-небудь діяльності, що можуть виявлятися за певних умов» [9].

Білий М.М. потенціал розглядає як «сукупність ресурсів, якими володіє система, її здатність до забезпечення власного розвитку з метою досягнення конкретної мети функціонування на основі використання таких ресурсів та інших доступних, необхідних для такого розвитку можливостей» [3].

Процес формування потенціалу розглядають як один зі стратегічних напрямків діяльності підприємства. При цьому цей процес передбачає створення та організацію системи ресурсів і можливостей підприємства, результати взаємодії яких стають факторами

успіху в досягненні його стратегічних, тактичних і оперативних цілей [10].

Потенціал підприємства – це комплексне відображення наявних та майбутніх можливостей підприємства, що можуть бути максимально використані в господарській діяльності [6].

Подібним трактування категорії «потенціал» зустрічаємо у [5], але з тим, автор відмічає, що «в цілому потенціал відіграє надзвичайно важливу роль у діяльності підприємства, адже є його рушійною силою, що створює передумови для боротьби з конкурентами, загрозами зовнішнього середовища, особливо в складних умовах сьогодення» [5].

Поняття «потенціал» включає в себе можливості («використані і невикористані», «наявні та майбутні», «невиявлені, нерозкриті та нематеріалізовані»), максимальне використання яких сприятиме успіху в досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей», є «рушійною силою» в конкурентному середовищі функціонування підприємницьких структур. Його визначають як процес оцінки та трансформації, але не характеризують як сталу величину сукупності поточних можливостей.

Використання потенційних можливостей та ресурсів забезпечується в процесі здійснення економічної діяльності підприємства.

Одним із ключових завдань функціонування суб'єкта підприємництва є досягнення та підтримання належного рівня фінансової стійкості, що виступає основою його стабільного розвитку, конкурентоспроможності та здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Вирішальна роль у реалізації цього завдання належить ефективній системі управління економічним потенціалом підприємства, яка забезпечує раціональне формування, використання та відтворення ресурсів, а також сприяє підвищенню результативності виробничо-господарської діяльності. Саме завдяки комплексному управлінню економічним потенціалом створюються передумови для зміцнення стійкості підприємства, підвищення його адаптивності до змін ринкового середовища та досягнення стратегічних цілей розвитку.

Економічний потенціал підприємства є основою прийняття стратегічних управлінських рішень, зумовлює формування та реалізацію відповідної програми дій на перспективу, є головним драйвером управління суб'єктом господарювання [6]. На думку автора, він характеризує «найбільш ефек-

тивне використання сукупних можливостей, ресурсів та резервів підприємства для досягнення максимально досяжного стану економічної системи» [6].

Про важливість цієї категорії для суб'єктів підприємництва в сучасних умовах господарювання йдеться у Ареф'євої О.В. та Харчук Т.В., які відзначають, що «економічний потенціал підприємства є ключовим фактором, що визначає його конкурентоспроможність та стійкість у сучасних умовах господарювання формування та ефективного використання економічного потенціалу є стратегічно важливим завданням для підприємства у досягненні своїх бізнес-цілей, а транспарентність підприємства, в свою чергу, сприятиме збільшенню його можливостей (потенціалу) в контексті в умовах транспарентності розвиткових процесів» [11].

Слушною, є думка, що «економічний потенціал підприємства базується на минулому, оскільки його первинною ланкою є накопичені в попередніх періодах ресурси. Тобто під час аналізу економічного потенціалу підприємство виходить з оцінки своєї минулої діяльності, а саме наскільки ефективно було сформовано ресурсну базу для його сьогоденного функціонування та майбутнього розвитку» [4].

Узагальнення наукових підходів щодо сутності категорії «економічний потенціал» підсумувало всеохоплююче використання економічного потенціалу як стратегічної мети суб'єкта підприємництва, що є необхідною передумовою здійснення ним ефективної підприємницької діяльності в умовах нестабільного конкурентного середовища. Ефективне використання економічного потенціалу суб'єкта підприємництва сприятиме посиленню його конкурентних позицій і залежить від якісних управлінських рішень (таблиця 1).

Аналіз економічних джерел показав, що в основі більшості підходів до трактування даного поняття лежить ресурсний підхід, який передусім спирається на фінансові ресурси як ключову складову забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємства. Водночас сучасні наукові дослідження дедалі частіше розширюють межі ресурсного підходу, доповнюючи його урахуванням виробничих, трудових, інноваційних, інформаційних і управлінських ресурсів, а також акцентуючи увагу на здатності підприємства трансформувати ресурсну базу у стійкі конкурентні переваги та фінансові результати в умовах динамічного ринкового середовища.

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття «економічний потенціал»

Автор, джерело	Трактування поняття:	Кінцева мета використання:
Ареф'єва О., Долженко Д. [11]	сукупність ресурсів, можливостей, компетенцій та стратегічних резервів, які підприємство може мобілізувати та використовувати	досягнення своїх цілей і забезпечення стійкого розвитку
Васьківська К., Лозінська Л., Галімуков Ю. [12]	здатність здійснювати цілеспрямовану виробничо-господарську діяльність	відповідає стратегії розвитку підприємства
Богма О., Ганечко І., Лимар В. [2]	інтегральна характеристика наявних на підприємстві економічних ресурсів, сформованих економічних зв'язків, резервів стійкості та самовдосконалення, можливостей їх ефективного використання	для максимально повного задоволення потреб цільового ринку й отримання запланованого рівня чистого прибутку, що забезпечує оптимальне співвідношення між динамічністю, гнучкістю й адаптивністю, інноваційністю, інтеграцією, спрямованістю на досягнення мети, складністю та синергічністю
Бурса О. [13]	оптимальне використання ресурсів і можливостей виробництва та реалізації продукції	економічні відносини працівників у процесі нарощування масштабів суспільного виробництва
Гусаковська Т., Середа О. [4]	поточний потенціал – його здатність ефективно використовувати ресурси та можливості. стратегічний потенціал - можливості підприємства забезпечити не просто короткострокові фінансові результати та ефективне використання ресурсів сьогодні.	досягнення поставлених цілей та сталий розвиток підприємства у довгостроковій перспективі
Орехова А. [6]	найбільш ефективно використання сукупних можливостей, ресурсів та резервів підприємства	досягнення максимально досяжного стану економічної системи
Лапін Є. [14]	умови, що забезпечують найбільш ефективно використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів	максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг
Маслак О., Квятковська Л. Безручко О. [10]	складна, динамічна, інтегрована, взаємопов'язана та синергічна сукупність усіх видів його наявних ресурсів і можливостей, включаючи перспективи їх збільшення	досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку підприємства та забезпечення його сталого розвитку
Пілецька С., Коритько Т., Лукаржевська- Мялик В. [7]	здатність формувати певний кількісний і якісний результат	нарощувати досягнуті результати та забезпечувати стійке зростання капіталу
Балахонова О. [1]	сукупність показників або факторів, що характеризують його силу, джерела, можливості, засоби, запаси, ресурси і багато інших виробничих резервів	для використання в економічній діяльності

Джерело: систематизовано автором на основі економічних джерел

Кінцеву мету використання економічного потенціалу більшість дослідників пов'язує насамперед із досягненням визначених цілей сталого розвитку підприємства. Водночас у низці наукових підходів така мета трактується як «повне задоволення потреб», що є надто узагальненим і потребує змістовного уточнення. Зокрема, йдеться про необхідність конкретизації кола потреб, які мають бути задоволені, їх ієрархії, а також суб'єктів, інтереси яких враховуються, що є важливим для практичного застосування результатів оцінки та управління економічним потенціалом підприємства.

Під економічним потенціалом слід розуміти ефективне використання в процесі виробничо-господарської діяльності всіх ресурсів та потенційних можливостей підприємства з метою отримання позитивних фінансових результатів діяльності як основи стійкого розвитку в поточному періоді та на перспективу згідно сформованої стратегії.

В цілому економічний потенціал розвитку підприємства в системі управління його безпекою постає як складна система, що визначається безліччю елементами, які володіють різними характеристиками, зумовлюючи можливості підприємства щодо забезпечення розвитку в довгостроковій перспективі, як інструмент управління його економічною безпекою [7].

У процесі формування та розвитку економічного потенціалу підприємства доцільно враховувати комплексну дію широкого кола внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначають можливості та обмеження його функціонування. До внутрішніх чинників належать ресурсне забезпечення, ефективність управління, рівень організації виробничо-господарських процесів, інноваційна активність і кадровий потенціал, тоді як зовнішні чинники охоплюють стан макроекономічного середовища, ринкову кон'юнктуру, конкурентний тиск, інституційні умови, державне регулювання та вплив глобальних економічних змін. Сукупний і взаємопов'язаний вплив зазначених чинників формує реальні можливості підприємства щодо нарощування економічного потенціалу, забезпечення його стійкості та адаптації до динамічних змін зовнішнього середовища.

Формування достатнього економічного потенціалу є метою кожного підприємства й передумовою його успішної, ефективної діяльності, основою стійкого розвитку та максимально результативного функціонування [10].

Про складність та багатоаспектність категорії «економічний потенціал» засвідчує різноманітність підходів щодо виокремлення його складових (таблиця 2).

Аналіз наукових підходів до виокремлення складових економічного потенціалу засвідчив, що більшість дослідників як базові елементи визначають виробничий, фінансовий та кадровий потенціали, які формують ресурсну основу діяльності підприємства та безпосередньо впливають на результати його функціонування. Водночас у сучасних дослідженнях дедалі більшої уваги надається інвестиційно-інноваційному потенціалу, що відображає спроможність підприємства до оновлення, технологічного розвитку та впровадження інновацій, а також організаційно-управлінському потенціалу, який характеризує ефективність системи управління, рівень координації бізнес-процесів і здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Сукупність зазначених складових та їх взаємодія визначають можливості підприємства щодо забезпечення стійкого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей у довгостроковій перспективі.

Аналіз підходів до виокремлення складових економічного потенціалу показав, що у більшість дослідників основними складовими вбачають: виробничий, фінансовий, кадровий, а також виділяють інвестиційно-інноваційний та організаційно-управлінський потенціали.

Відправною точкою під час дослідження використовуваних і потенційних можливостей суб'єктів господарювання є виробничий потенціал, який є складним за структурою та доповнюється іншими видами потенціалів. Вони виступають по відношенню до виробничого потенціалу додатковими складниками [6].

Лапін Є. [14] виокремлює екологічну складову, що важливо особливо для підприємств аграрного сектора економіки, така ж складова виокремлена і у Нусінова В. Я. [15].

На думку авторів [12] екологічні особливості «забезпечують відповідність виробленої продукції міжнародним стандартам. Із усіх вище перелічених ознак, вважаємо, що ринкові та екологічні особливості є для підприємства найбільш цінними з стратегічної точки зору».

Орехова А. [6] і Крилов Д. [5] виділяють також маркетинговий потенціал. Також у Крилова Д. В. виокремлено ресурсний потенціал,

Таблиця 2

Підходи до виокремлення складових економічного потенціалу

Автор, джерело	Складові:
Ареф'єва О., Долженко Д. [11]	Фінансові ресурси, технічний потенціал, кадровий потенціал, інтелектуальні ресурси, ринкові можливості та інші аспекти, які сприяють конкурентоспроможності та успішності підприємства в економічному середовищі
Гусаковська Т., Середа О. [4]	Ресурсний або накопичений потенціал (матеріальні, людські, інтелектуальні, фінансові); поточний потенціал (здатність та можливості підприємства ефективно використовувати наявні ресурси); стратегічний потенціал (можливості підприємства забезпечувати сталий розвиток)
Лапін Є. [14]	Економічна, соціальна та екологічна складові (кадровий, виробничий, інноваційний та організаційно-управлінський потенціали)
Орехова А. [6]	Фінансовий, виробничий, маркетинговий, трудовий, організаційно-управлінський, інвестиційний
Балахонова О. [1]	Фінансовий, кадровий, виробничий, інноваційний, інформаційний та інших потенціалів (можливостей)
Крилов Д. [5]	Виробничий, фінансовий, ресурсний, інвестиційно-інноваційний та маркетинговий потенціали
Васьківська К., Лозінська Л., Галімуков Ю. [12]	- Виробничий потенціал (власний капітал та залучений капітал, платоспроможність, ліквідність, управління дебіторською заборгованістю, управління розподілом прибутку, управління оборотними активами); - стратегія розвитку (економічна стратегія, прогнозування, маркетинг, бенчмаркінг, внутрішній консалтинг, контролінг, оцінювання економічних ризиків, конкурентні переваги, диверсифікація продукції, кадровий потенціал, екологічна продукція, сталий розвиток); - інвестиційно-інноваційний потенціал (формування активів, інвестиційна привабливість, ефективність інвестицій, формування інвестиційного портфеля, управління оборотними активами); - інформаційний потенціал (сукупність механізмів організаційної взаємодії, що дозволяють на основі систематичного аналізу зовнішнього й внутрішнього середовища одержувати необхідний обсяг інформації про поточний стан і передбачувані зміни); - кадровий потенціал.
Пілецька С., Коритько Т., Лукаржевська-Мялик В. [7]	Виробничий, фінансовий, маркетинговий, інформаційний, кадровий, організаційний
Маслак О., Квятковська Л., Безручко О. [10]	Виробничо-технологічна, трудова, фінансова, інфраструктурна, організаційно-управлінська, інвестиційна, інноваційна, маркетингова, інтелектуальна, еколого-економічна, санаційна й стратегічна складові
Нусінов В., Шура Н., Чубаров Д. [15]	Внутрішній потенціал: виробничий (ресурсний, технологічний, інноваційний), кадровий (управлінський, промислово-виробничий, інтелектуальний), фінансовий (грошовий, результативний), інформаційний, інтерфейсний (іміджевий, корпоративний), маркетинговий, інвестиційний, соціально-культурний, екологічний Зовнішній: ринковий (загальноекономічний, маркетинговий, кон'юнктурний, інноваційний, інформаційний, інвестиційний, ресурсний), репутаційний (конкурентний, корпоративний), політико-правовий, інфраструктурний, соціально-культурний

Джерело: сформовано автором на основі економічних джерел

який, на думку автора, «виступає необхідною умовою здійснення виробничої діяльності, хоча для його активного та раціонального використання бажано залучити інноваційно-технологічні чинники, управлінські дії. Тобто, ресурсний потенціал за наявності специфічних умов здатен трансформуватися у виробничий. Фінансовий потенціал, з однієї сторони, забезпечує виробничий процес, а, з іншої – є основою для з'ясування результативності діяльності» [5].

Авторська позиція Нусінова В. Я. [15] при визначенні складових економічного потенціалу опирається на наявність у складі економічного потенціалу корпоративної складової. Виходячи з цього, автор надає розширене розмаїття складових, виокремлюючи зовнішні та внутрішні складові. При цьому деякі з них повторюються у внутрішніх і зовнішніх групах, зокрема інноваційний, інформаційний, інвестиційний та соціально-культурний потенціали. Автор зазначає, що «поділ економічного потенціалу на внутрішній і зовнішній не означає їх абсолютної ізольованості, а, навпаки, свідчить про спільність і тотожність низки складових компонентів» [15].

Водночас економічний потенціал визначає ефективність реалізації потенціалу підприємства, яка виражається в ринковому потенціалі. ...ефективна реалізація потенціалу підприємства передбачає також наявність його інноваційного потенціалу. Крім того, розглядаючи ресурсну складову, важливо поряд із людськими, матеріальними та фінансовими ресурсами враховувати також інформаційні та інтелектуальні ресурси підприємства, що формують разом з людськими ресурсами його інтелектуальний потенціал [4].

Отже, економічний потенціал підприємства виступає узагальнюючою характеристикою його виробничо-господарської діяльності та відображає сукупність взаємопов'язаних складових, ефективного функціонування і взаємодія яких у комплексі забезпечують досягнення поставлених цілей відповідно до обраної стратегії розвитку підприємства.

Оцінювання економічного потенціалу є базовим елементом системи управління підприємством і передбачає ідентифікацію факторів, що впливають на кінцеві фінансові результати діяльності, а також виявлення внутрішніх резервів активізації виробничо-господарських процесів. Ключовою метою такої оцінки є формування науково обґрунтованої стратегії розвитку підприємства, спрямованої на зниження рівня ризиків та підвищення

ефективності використання наявних ресурсів.

Визначальними факторами впливу на фінансові результати є фінансовий стан підприємства, який формує основу його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості й дає змогу своєчасно виявляти потенційні фінансові загрози. Водночас важливу роль відіграють ефективність управління ресурсами, рівень конкурентоспроможності, вплив макроекономічного середовища та стабільність ринкової кон'юнктури, сукупна дія яких визначає результативність функціонування підприємства.

Маслак О.І. [10] вважає, що «формування достатнього економічного потенціалу є метою кожного підприємства й передумовою його успішної, ефективної діяльності, основою стійкого розвитку та максимально результативного функціонування. При цьому варто враховувати профіль діяльності господарюючого суб'єкта, чинники впливу на його загальний економічний стан, а також фазу життєвого циклу підприємства, що надасть змогу максимально точно визначити «слабкі» місця у роботі, перспективи розвитку й формувати достатній потенціал для досягнення поставлених цілей» [10].

Варто підкреслити, що фаза економічного циклу розвитку підприємства та відповідного їй економічного середовища має вплив на зміну пріоритетів його виробничо-господарської діяльності, що, в свою чергу, змінює стратегічні цілі його політики.

На думку авторів [11] «на стадії процвітання підприємство спрямовує свої сили на використання вигідних економічних умов для досягнення максимального ефекту, отримання найвищих результатів роботи, підвищення своєї конкурентної позиції, розширення існуючих і завоювання нових ринків збуту. На цій фазі життєвого циклу підприємство повинне передбачити неминучий перехід на стадію спаду (рецесії) і вжити всіх можливих заходів для пом'якшення цього процесу. На стадії рецесії для підприємства пріоритетними завданнями стає мобілізація ресурсів і застосування всіх доступних організаційних заходів для виготовлення та реалізації максимально можливого обсягу продукції (послуг), зацікавлення споживачів у придбанні продукту господарюючого суб'єкта, а також реалізація всіх можливих санаційних заходів з метою недопущення переходу на стадію депресії. У стадії депресії доцільним є згрупування всіх наявних і прихованих можливостей підприємства для подолання кризових явищ, запобігання

банкрутству та забезпечення поступового відновлення платоспроможності й прибутковості господарюючого суб'єкта. У фазі прогресії підприємство все ще зазнає впливу «посткризових» явищ, однак його загальний стан суттєво покращується і метою стає розвиток та досягнення фази процвітання» [11].

Суттєвий вплив на процес формування економічного потенціалу здійснюють чинники внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства, від яких залежить необхідний рівень потенціалу, його структура, особливості та міра використання тих чи інших складових формування.

Маслак О.І. поділяє чинники формування економічного потенціалу на 3 групи: чинники мікросередовища чинники макросередовища та епізодичні чинники», одні з них – формуються на рівні самого підприємства й обумовлені його організаційними, ресурсними характеристиками, інші - чинники зовнішнього впливу, виникають за межами підприємства (на державному та світовому рівнях). Дана група чинників включає в себе економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, що виникають під впливом обмежувальних або стимулюючих заходів з боку державних органів, банків, інвестиційних компаній, політичних сил, громадських організацій тощо. Епізодичні чинники – характеризуються нестійкістю, спонтанністю, низьким рівнем прогнозованості; можуть виникати як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищах господарюючого суб'єкта» [10].

Підприємство має здатність формувати, розкривати, розвивати та ефективно використовувати економічний потенціал у відповідних економічних умовах сьогодення. Це дає підстави стверджувати, що економічний потенціал підприємства має бути орієнтований на посилення його конкурентних позицій.

Складні нинішні умови воєнного стану негативно позначаються на економічному потенціалі суб'єктів підприємництва і тому важко зпрогнозувати вплив окремих складових потенціалу підприємства на кінцеві результати діяльності підприємства.

Активізація воєнних дій на території України може мати катастрофічні наслідки для підприємства: від скорочення економічної активності до припинення діяльності або взагалі до повної втрати ресурсів. Але, незважаючи на тяжкі обставини, українські підприємства на основі гнучкості та досвідченого управління змогли адаптуватися до нових умов й продовжують свою діяльність, й тим самим створю-

ють умови для збереження фінансово-економічного потенціалу та його примноження [5].

Водночас значна частина підприємницьких структур не лише зуміла зберегти безперервність своєї діяльності, а й адаптувала її до потреб воєнного періоду, демонструючи високий рівень ініціативності, стійкості та соціальної відповідальності та стабільності розвитку.

Висновки. Економічний потенціал підприємства є узагальненою характеристикою його виробничо-господарської діяльності, який включає в себе сукупність різних складових, ефективність яких в сукупності сприяють досягненню намічених цілей згідно із стратегією розвитку підприємства, орієнтованих на мінімізацію ризиків нестабільного економічного середовища і підвищення ефективності його діяльності.

Використання економічного потенціалу формує економічну безпеку підприємства. Економічний потенціал відображає сукупність потенційних можливостей і спроможностей суб'єкта підприємництва до розвитку та зміцнення конкурентних переваг.

Складові економічного потенціалу перебувають у тісній взаємодії, доповнюють одна одну, формуються у взаємній єдності та можуть бути ефективно реалізовані лише за умови їх комплексного використання як цілісної системи елементів потенціалу суб'єкта підприємництва.

Динамічний характер категорії «економічний потенціал підприємства» зумовлюється процесом його активного та цілеспрямованого використання, яке не обмежується лише реалізацією наявних можливостей, а передбачає їх постійний розвиток, відтворення та нарощування. Ефективне залучення складових економічного потенціалу у виробничо-господарську діяльність має супроводжуватися його зростанням, що проявляється у підвищенні результативності використання ресурсів, зміцненні конкурентних позицій підприємства та розширенні його стратегічних можливостей у довгостроковій перспективі.

Розвиток підприємства, а відповідно формування й нарощування його економічного потенціалу, відбувається у постійній взаємозалежності із зовнішнім середовищем. Оцінювання структури економічного потенціалу дає змогу виявити резерви його зростання, визначивши комплекс взаємопов'язаних і скоординованих виробничо-господарських заходів, що відповідають стратегічним орієнтирам розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балахонова О.В. Узагальнення складових економічного потенціалу підприємства і механізм його розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 20. Вип. 2 (48). URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/243683/242546/> (дата звернення: 02.01. 2026)
2. Богма О., Ганечко І., Лимар В. Економічний потенціал підприємства: зміст та ключові характеристики. *Вісник КНТЕУ*. 2022. № 1. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/41/22> (дата звернення: 02.01. 2026).
3. Білий М.М. Теоретичні положення обґрунтування сутності категорії «інвестиційний потенціал». *Науковий вісник Полісся*. № 1 (30), 2025. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/339880/327964> (дата звернення: 02.01. 2026).
4. Гусаковська Т. О., Серeda О. О. Економічний потенціал підприємства: сутність та основні складові. *Проблеми економіки*. 2024. № 2 (60). С.130-135
5. Крилов Д. В. Структура та принципи фінансово-економічного потенціалу підприємства в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 14. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-14-04-09/2024-14-04-09> (дата звернення: 02.01. 2026).
6. Орехова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/45.pdf (дата звернення: 02.01. 2026).
7. Пілецька С.Т., Коритько Т. Ю., Лукаржевська-Мялик В. М. Економічний потенціал розвитку підприємства в системі управління його безпекою. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1791/1726>. (дата звернення: 02.01. 2026).
8. Сосновська І.М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303>. (дата звернення: 02.01. 2026).
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
10. Маслак О.І., Квятковська Л.А., Безручко О.О. Особливості формування економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9 (135). URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/ape_2012_9_5.pdf (дата звернення: 02.01. 2026).
11. Ареф'єва О.В., Харчук Т.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 7. С. 71–76.
12. Васьківська К. В., Лозінська Л. Д., Галімуков Ю. О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/9.pdf. (дата звернення: 04.01. 2026).
13. Бурса О. В. Економічний потенціал: суть і значення. *Наукові записки*. 2004. № 7. С. 167-170.
14. Лапін Є.В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління. 2007. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4e5dd8fe-2f3d-406d-9c06-990e402536f9/content> (дата звернення: 04.01. 2026).
15. Нусінов В. Я., Шура Н. О., Чубаров Д. В. Роль економічного потенціалу в підвищенні ефективності управління підприємством корпоративного типу. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5231> (дата звернення: 04.01. 2026).

REFERENCES:

1. Balakhonova O.V. Uzahalnennia skladovykh ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva i mekhanizm yoho rozvytku. [Generalization of the components of the economic potential of an enterprise and the mechanism of its development]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, Tom 20. Vyp. 2 (48). URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/243683/242546/> (accessed January 02, 2026).
2. Bohma O., Hanechko I., Lyamar V. (2022) Ekonomichnyi potentsial pidpriemstva: zmist ta kliuchovi kharakterystyky. [Economic potential of an enterprise: content and key characteristics]. *Visnyk KNTEU*, no 1. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/41/22> (accessed January 02, 2026).
3. Bilyi M.M. (2025). Teoretychni polozhennia obgruntuvanniasutnosti katehorii «investytsiyni potentsial». [Theoretical provisions justifying the essence of the category "investment potential"]. *Naukovyi visnyk Polissia*, no. 1(30). URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/339880/327964>. (accessed January 02, 2026).
4. Husakovska T. O., Sereda O. O. (2024). Ekonomichnyi potentsial pidpriemstva: sutnist ta osnovni skladovi. [Economic potential of an enterprise: essence and main components]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (60). pp.1 30-135.

5. Krylov D. V. (2024). Struktura ta pryntsypy finansovo-ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva v suchasnykh umovakh. [Structure and principles of the financial and economic potential of an enterprise in modern conditions]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, no. 14. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-14-04-09/2024-14-04-09>. (accessed January 02, 2026).
6. Oriekhova A.I. (2018). Ekonomichnyi potentsial pidpriemstva: sutnisni kharakterystyky ta strukturyzatsiia. [Economic potential of the enterprise: essential characteristics and structuring]. *Ekonomika i suspilstvo*. Vypusk 17. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/45.pdf. (accessed January 02, 2026).
7. Piletska S.T., Korytko T. Yu., Lukarzhevska-Mialyk V. M. (2024). Ekonomichnyi potentsial rozvytku pidpriemstva v systemi upravlinnia yoho bezpekoiu. [Economic potential of enterprise development in its safety management system]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vypusk 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1791/1726>. (accessed January 02, 2026).
8. Sosnovska I.M. (2015). Poniattia ta znachennia ekonomichnoi bezpeky vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti pidpriemstv. [The concept and meaning of economic security of production and economic activities of enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303>. (accessed January 02, 2026).
9. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250000 / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin : Perun, 2005. VIII, 1728 p.
10. Maslak O.I., Kviatkovska L.A., Bezruchko O.O. (2012). Osoblyvosti formuvannia ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva v umovakh tsylichnykh kolyvan. [Features of the formation of the economic potential of an enterprise in conditions of cyclical fluctuations]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (135). URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/ape_2012_9_5.pdf. (accessed January 02, 2026).
11. Arefieva O.V., Kharchuk T.V. (2008). Ekonomichni zasady formuvannia potentsialu pidpriemstva. [Economic principles of forming the potential of an enterprise]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7, pp. 71–76.
12. Vaskivska K. V., Lozinska L. D., Halimuk Yu. O. Ekonomichnyi potentsial pidpriemstva v umovakh zmin: sut ta kharakterni osoblyvosti. [Economic potential of an enterprise in conditions of change: essence and characteristic features]. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/9.pdf. (accessed January 04, 2026).
13. Bursa O. V. (2004). Ekonomichnyi potentsial: sut i znachennia. [Economic potential: essence and meaning]. *Naukovi zapysky*, no. 7, pp. 167-170.
14. Lapin Ye.V. (2007). Ekonomichnyi potentsial pidpriemstv promyslovosti: formuvannia, otsinka, upravlinnia. [Economic potential of industrial enterprises: formation, assessment, management]. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4e5dd8fe-2f3d-406d-9c06-990e402536f9/content> (accessed January 04, 2026).
15. Nusinov V. Ya., Shura N. O., Chubarov D. V. (2016). Rol ekonomichnoho potentsialu v pidvyshchenni efektyvnosti upravlinnia pidpriemstvom korporatyvnoho typu. [The role of economic potential in increasing the efficiency of corporate enterprise management]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5231>(accessed January 04, 2026).

Дата надходження статті: 04.12.2025

Дата прийняття статті: 16.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025